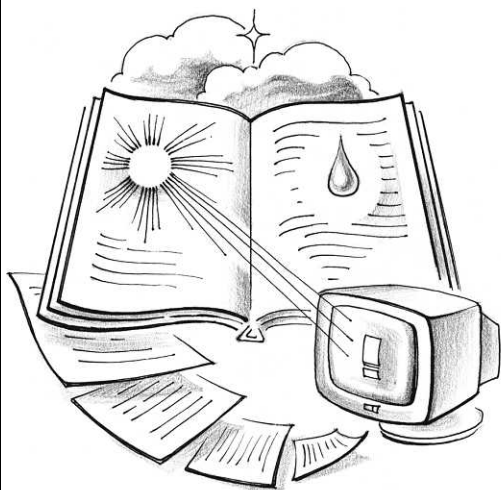

5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ

УДК 336.6:658

*Доц. І.А. Маринич, канд. екон. наук;
А.В. Шемечко – Львівська КА*

ВНУТРІШНЯ ТОРГІВЛЯ ЯК ОДИН З НАЙВАЖЛИВІШИХ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

Розглядається суть, зміст і місце внутрішньої торгівлі в економічному потенціалі України. Висвітлено проблеми внутрішньої торгівлі в умовах ринково – орієнтованої економіки і запропоновано шляхи їх вирішення.

Doc. I.A. Marynytsh, A.V. Shemetshko – Commercial Academy of Lviv

The inner trade as one of the most important factors of economical potential of the country.

In this article the main content, the role and the substance of the inner trade are examined in the economic potential of Ukraine. The problems of inner trade in circumstances of market – orient economy and the main ways of their solution are also shown.

Ринкова економіка, на відміну від інших форм господарювання, віддзеркалює природну сутність людей, в яких на генетичному рівні закладене бажання до змагання та перемог, як спосіб самовираження, а в ринковій економіці це виражено через конкуренцію і те, що вона (конкуренція) є чесною і нечесною, підтверджує це.

Ринок як сфера товарного обігу має свої просторово-територіальні кордони. З огляду на них, а також на масштаби товарообігу, можна виділити місцевий, регіональний, національний і світовий ринки.

Коли йдеться про національний ринок країни, маються на увазі відкриту економічну систему, тісно пов'язану з ринками інших держав потоками товарів, послуг, капіталів, робочої сили тощо. Тим часом термін "внутрішній ринок" нерідко вживається у контекстах "захист внутрішнього ринку", "орієнтація на внутрішній ринок", тобто це словосполучення має відтінок певної замкнутості, автономності, самодостатності.

Національний ринок певної країни є функціональною формою взаємодії макроекономічних суб'єктів домашніх господарств, підприємств, держави,

а також зовнішнього світу. Всі вони виступають одночасно як продавцями, так і покупцями благ або чинників виробництва.

Внутрішній ринок є механізмом задоволення потреб суб'єктів ринку, які знаходяться на економічній території даної країни, за рахунок пропозиції підприємств-резидентів. Разом з експортними та імпортними потоками внутрішній ринок утворює відкриту систему національного ринку, який функціонує у світовому ринковому середовищі та є його підсистемою.

Споживчий попит на внутрішньому ринку створюють домашні господарства резидентів, а також іноземці-нерезиденти, які тимчасово перебувають в Україні.

У час економічного реформування проблемі розвитку внутрішнього ринку в Україні не приділено належної уваги. Це можна пояснити очевидністю і швидкістю процесів глобалізації, а також об'єктивною необхідністю для незалежної України знайти своє місце у світовому економічному поділі праці. Примусове роз'єднання кооперованих зв'язків між підприємствами, що після розпаду Радянського Союзу опинилися в різних державах, вимагало зусиль для їх нового налагодження. При цьому виявилася відсутність ефективної економічної політики з боку держави та необхідної кількості інвестиційних ресурсів для створення замкнутих виробничих циклів в Україні.

Процеси глобалізації розгортаються досить суперечливо. З одного боку, вони значно розширюють можливості окремих країн щодо використання та оптимального комбінування різноманітних ресурсів, а з іншого – значно загострюють конкурентну боротьбу, спричиняють неефективне маніпулювання величезними фінансовими та інвестиційними ресурсами, деформують структуру економік. Це становить реальну загрозу для країн з низькими і середніми прибутками, оскільки саме вони відчують гостру нестачу капіталу, нерозвиненість інституцій та ринкової інфраструктури, саме вони є найбільш вразливими до наслідків економічно немотивованих рішень щодо використання обмежених ресурсів. Світове співтовариство виявляється поділеним на розвинутий індустриальний центр і відсталу периферію. До того ж досвід європейської інтеграції країн Східної Європи, та й український досвід показують, що країнам периферії доводиться шукати собі місце в світовому поділі праці, нехтуючи традиційно потенційно сильними галузями власної економіки, своїми соціальними пріоритетами.

Крім цього, гіперінфляція, внаслідок лібералізації цін у 1992 р., неуха до підтримання належних пропорцій у розвитку народного господарства України, втрата заощаджень громадян призвели до катастрофічного зниження платоспроможного попиту населення та знецінення обігових коштів підприємств, поповнення яких за рахунок кредитів і досі є дуже складним через високі кредитні ставки. Перелічені чинники, водночас багаторазовим зростанням цін на імпортовані з Росії енергоносії, спричинили спад виробництва, до того ж найбільшого спаду зазнали галузі важкої (чорна металургія, паливна), хімічної та легкої промисловості. Проте у вартісній структурі промисловості частка найбільш енерго- та матеріаломістких галузей збільшилась, оскільки внаслідок лібералізації суцільно монополізовані підприємства цих галузей отримали

можливість компенсувати спад обсягів виробництва швидким зростанням цін. Отже, найвідчутніше економічна криза вдарила не по монополізованих галузях первинної переробки сировини, а по диверсифікованих, які здатні до ринкової конкуренції, гнучко реагують на зміни внутрішнього попиту та орієнтовані на кінцевого споживача. Зазвичай, ці галузі мали широке коло суміжних виробництв, для яких виступали ринками збуту, а також створювали значну кількість робочих місць. Тому падіння виробництва в цих галузях викликало кумулятивний ефект загального пригнічення економічної активності на всьому внутрішньому ринку країни. І експортна орієнтація виявилася єдиним засобом, здатним хоч якось утримувати українську економіку "на плаву".

Наслідком розвитку зазначених процесів стала надзвичайно сильна залежність відтворювальних процесів в економіці України від зовнішньої торгівлі.

Якщо у США та Японії експорт товарів займає у структурі ВВП тільки 10 %, а у Франції та Польщі – близько 20 %, то в Україні у 2004 р. цей показник становив 56,8 %, до того ж переважно за рахунок сировини і напівфабрикатів. Крім цього, висока зовнішня відкритість стала наслідком гіперзалежності нашої держави від імпорتنих (насамперед, російських) енергоносіїв. За таких умов експорт став вимушеним засобом заробляння критично необхідного обсягу іноземної валюти для фінансування енергетичних поставок до України, які займають майже половину всього її імпорту.

У цілому ж українське виробництво на 90 % пов'язане із зовнішнім сектором економіки. Такі структурні зміни характеризують становлення та розвиток сировинно експортної моделі економіки, притаманної слаборозвинутих країнам. Особливо невиправданим є те, що Україна у великих обсягах імпортує продукцію саме тих галузей, які традиційно вважалися базовими для вітчизняного виробництва і де сьогодні склався надзвичайно низький рівень використання виробничих потужностей (металообробки, хімічної промисловості, верстатобудування, транспортного машинобудування, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості).

Тим часом основний приріст експорту в Україні у 2004 р. досягнуто завдяки нарощуванню обсягів продукції металургії та хімічної промисловості – виробництв, які споживають близько половини енергоресурсів. Як бачимо, у цьому випадку мають місце зустрічні експортно-імпортні потоки продукції тих таки ж галузей. Орієнтація експортного потенціалу нашої держави на продукцію з низькою мірою переробки, для якої характерна гостра цінова конкуренція на світовому ринку, робить її надзвичайно залежною від коливань попиту на ринках інших країн, їх митного регулювання щодо імпорту української продукції та загальної економічної кон'юнктури. Прикладом у цьому відношенні є постійно зростаюча частка українського експорту, яка потрапляє під антидемпінгові розслідування та протекціоністські заходи інших держав.

Сумні наслідки політики "стискання" грошової маси та активних зовнішніх позик у умовах вузькості внутрішнього ринку демонструє сьогодні Аргентина. Обрана свого часу економічна модель, по суті, позбавила цю країну економічного та політичного суверенітету, зробивши її повністю залежною від іноземних кредитів і знизивши до критичної межі рівень життя її народу.

На хвилі загальної глобалізації розрізняють світовий ринок та, як його складову внутрішні ринки окремих країн. Найкраще розвиток національного ринку характеризують показники внутрішнього товарообігу. Як відомо, у розвинутих країнах світу, внутрішній ринок, і насамперед торгівля, відіграють ключову роль у формуванні економічного потенціалу країни і забезпечення потреб суспільства в товарах і послугах.

В Україні частка торгівлі у формуванні національного ВВП сягнула у 2002 р. майже 10 % порівняно з 4,5 % у 1990 році та зберігає тенденцію до зростання. Починаючи з 1995 р., внутрішній товарообіг динамічно зростав і станом на 31.12.2004 р. становив 67 556 млн. грн. Поряд з цим за аналогічний період кількість підприємств зменшилась майже вдвічі та становила 78,5 тис. од., відповідно середній товарообіг на одне підприємство зріс у 9,5 раза: з 89, 483 млн. грн. у 1995 р до 860, 585 млн. грн. у 2004 р. Це свідчить про те, що із посиленням конкуренції вижили тільки ті підприємства, які максимально задовольняли вимоги споживачів. Поряд з цим торгівельна площа підприємств зменшилася на майже на 0,3 тис. кв. м. і станом на 1.01.2004 р. становила 5 896 тис. кв. м, а в розрахунку на 1 000 чол. населення становить 0,125 кв. м., в цей час, як у країнах з ринковою економікою цей показник дорівнює 213 кв. м. (Україні із 47 млн. населенням потрібна торгівельна площа у 1 004 440 тис. кв. м.). Чисельність працюючих у 2001 р. у підприємствах торгівлі дорівнювала 3 338,0 тис. чол., що становило 15,8 % від загальної зайнятості в цілому у країні, а у 2003 р. цей показник становив 17,6 %, або 3854 тис. чол.

За оцінками експертів, частка внутрішнього товарообігу імпортних товарів у 2001 р. становила більше 50 %. Це, в край негативне явище, яке утворилось через те, що українські виробники для виробництва товарів використовують старе ресурсовитратне обладнання, завдяки чому енергетична складова у виробництві продукції сягає майже 25 % (водночас в США цей показник дорівнює 6 %, а у Франції 3 %), а загальна ресурсомісткість вітчизняної продукції перевищує світовий рівень майже вдвічі.

Значно знизилась роль оптової ланки, як організатора системи руху споживчих товарів. Порівняння обсягів роздрібного та оптового обігів споживчих товарів дає підставу стверджувати, що на шляху до споживача одна й та сама одиниця товару перепродується 3-4 рази. Відповідно необґрунтовано зростає вартість товарів [2].

Надзвичайно актуальною залишається проблема існування тіньової торгівлі. За обстеженням структури витрат населення України, середнього обсягу витрат на одне домогосподарство та їхньої загальної чисельності, витрати на придбання товарів оцінюють сумою 99,5 млрд. грн. Офіційно зареєстрований роздрібний товарообіг становить тільки 34 млрд. грн., тобто 65,4 % від реалізації споживчих товарів припадає на неорганізовану торгівлю, понад 65 млрд. грн. обертається на тіньовому ринку. Це величезні втрати для бюджету та якості обслуговування населення.

Щоб виправити ситуацію із внутрішньою торгівлею та з економікою загалом, на нашу думку, необхідно:

1. Вивести торгівельні операції з "тіні" за допомогою податкових важелів та поступового запровадження безготівкових розрахунків.
2. Збільшити реальні грошові доходи населення шляхом створення додаткових робочих місць.
3. Стимулювати та сприяти розвитку потужних українських торгівельних мереж, які б конкурували між собою за споживача та були б одним посередником між виробником та споживачем.
4. Сприяти та стимулювати розвитку вітчизняного виробництва наукомісткої продукції, що приведе до підвищення конкурентоспроможності українських товаровиробників та зменшення імпорту товарів, а отже зменшить вплив капіталу.
5. Поряд з цим, потрібно виховувати у підприємців моральні чесноти та стимулювати їх активність у соціальній сфері за допомогою економічних важелів.

Внутрішня торгівля є важливим чинником економічного потенціалу України, про що свідчать: середньорічні темпи зростання товарообігу, починаючи із 2000 р. перевищує 15 %, що вдвічі вище від темпів зростання ВВП, чисельність зайнятих у сфері торгівлі перевищує 17 % від загальної зайнятості, торгівля опосередковує товарно-грошовий обмін у величезних розмірах – понад 400 млрд. грн., щорічно формує не менше 12 % ВВП України [4].

Отже, для подальшого економічного розвитку України потрібно приділяти більше уваги розвитку внутрішньої торгівлі.

Література

1. Лігоненко Л.О. Державне регулювання розвитку внутрішньої торгівлі: сучасний стан та напрямки удосконалення// Актуальні проблеми економіки. – 2003, № 1(19). – С. 34-38.
2. Михайленко О. Роль внутрішнього ринку у соціально-економічному розвитку України.// Економіка України. – 2002, № 3. – С. 23-27.
3. Кабан П. Внутренний рынок на фоне глобализации// Обзор украинского рынка. – 2003, № 6 (58). – С. 45-49.
4. Ляш О.І. Теоретична сутність та структура ринку праці сфери торгівлі// Наук. вісник УкрДІТУ. – 2004, вип. 14.4. – С. 191-195.
5. www.ukrstat.gov.ua

УДК 338.4:640.43

Доц. Н.Г. Міценко; магістрант Л.С. Малецька –
Львівська КА

ВИТРАТИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА, ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА РЕЗЕРВИ ЕКОНОМІЇ

Висвітлено особливості та види витрат ресторанного господарства, обґрунтовано шляхи оптимізації витрат, розкриваємо їх сутність і визначаємо резерви економії витрат.

Doc. N.G. Mitcenko, Master's degree L.S. Maletska – Commercial Academy of Lviv

Charges of restaurant economy, basic ways of their optimization and backlogs of economy

Features and types of charges of restaurant economy are lighted, the ways of optimization of charges are grounded, and their essence opens up and backlogs of economy of charges concerne.